

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

О. Б. Жильцов
« _____ » _____ 2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1.4. НЧПП ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ

Галузь знань 0101 «Педагогічна освіта»

Напрямок підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»

Педагогічний інститут

Київ – 2016 рік

Педагогічна творчість: робоча навчальна програма [для студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»] / В. І. Дем'яненко. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016.

Розробник:

Дем'яненко Валентина Іванівна, викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол № 2 від «07» вересня 2016 року

Завідувач кафедри педагогіки та психології

 Г. І. Іванюк

Заступник директора Педагогічного інституту з науково-методичної та навчальної роботи

 М. А. Машовець

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0101 «Педагогічна освіта»	Нормативна дисципліна	Нормативна дисципліна
	Напрямок підготовки 6.010101– «Дошкільна освіта»		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): вихователь дітей дошкільного віку	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		4-й	4-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 108 год.		7-й	7-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2, самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «бакалавр»	Лекції	
		16 год.	8 год.
		Семінарські	
		12 год.	4 год.
		Самостійна робота	
		40 год.	96 год.
		Модульний контроль	
		4 год.	-
		Семестровий контроль	
36 год.	-		
		Вид контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни «Педагогічна творчість»: узагальнення і синтез психолого-педагогічних знань і професійних практичних умінь та навичок студентів задля формування здатності до готовності щодо оптимального і творчого використання їх у майбутній професійно-педагогічній діяльності на основі теоретичного осмислення суті педагогічного процесу як цілісної системи і чітко вираженої гуманістичної спрямованості.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування у студентів знань щодо змісту професійної діяльності фахівця з дошкільної освіти; усвідомлення її цілісності, гуманістичного і творчого характеру;
- засвоєння методів дослідження педагогічної творчості та перспектив її розвитку як науки;
- ознайомлення зі структурою творчого педагогічного процесу та психолого-педагогічними умовами формування творчої особистості (вихователя і вихованця);
- розвиток педагогічних здібностей як основи для педагогічної творчості;
- вдосконалення компонентів внутрішньої і зовнішньої педагогічної техніки та готовності до їх застосування;
- формування знань про основні напрямки, зміст, методи виховання, самоудосконалення, самовиховання творчих здібностей особистості.

Внаслідок вивчення дисципліни «Педагогічна творчість» студенти повинні **знати:**

- сутність педагогічної творчості вихователя;
- творчість як основу інноваційного досвіду вихователя, умову його вивчення та впровадження;
- роль педагогічної творчості у майстерності самопрезентації вихователя дітей дошкільного віку;
- значення творчості у реалізації психолого-педагогічних, фахово-методичних та спеціальних умінь вихователя;
- особливості застосування творчості у професійному самовихованні та самовдосконаленні вихователя.

Уміти:

- застосовувати вміння педагогічної техніки та власну педагогічну творчість;
- використовувати творчість як основу для власного інноваційного досвіду, умову для вивчення та впровадження досвіду інших вихователів;
- використовувати педагогічну творчість для власного професійного самовдосконалення;
- творчо здійснювати власну самопрезентацію в роботі з дітьми дошкільного віку, їх батьками, колегами;
- творчо реалізовувати психолого-педагогічні, фахово-методичні та спеціальні уміння.

Зміст навчальної дисципліни спрямований на формування у майбутніх бакалаврів дошкільної освіти **загальної компетентності**, складниками якої є: *соціальна* (здатність та готовність до освітньої діяльності, наповненої особистісними сенсами щодо освітнього продукту, до усвідомлення власної освітньої траєкторії та вміння її проектувати, до усвідомлення ціннісно-значущої діяльності в соціальному середовищі), *інформаційна* (здатність і готовність до здобування інформації з різних педагогічних джерел із проблем розвитку різних педагогічних явищ та феноменів, інтерпретації, систематизації, аналізу), *комунікативна* (здатність і готовність до навчальної взаємодії в парі, групі, проектування особистої моделі комунікації в групі (спільноті), з вихованцями, їх батьками), *самоосвітня* (здатність і готовність до усвідомленого відбору інформації (з різних джерел) та застосування її у професійній діяльності, аналізу, критичного осмислення, виокремлювати, узагальнювати, характеризувати передумови, чинники, суперечності розвитку педагогічної теорії та практики) та **професійної компетентності**, а саме: *освітньої* (здатність і готовність до визначення сутності, структурних компонентів, психолого-педагогічних умов педагогічної творчості вихователя дітей дошкільного віку, систематизації та узагальнення продуктивних педагогічних ідей та систем, виявлення інноваційного досвіду вихователів сучасних дошкільних навчальних закладів та впровадження його в практику роботи з дошкільниками, внесення елементів творчості у проектування різних форм життєдіяльності дітей дошкільного віку; професійної взаємодії з батьками вихованців), *психологічної* (здатність і готовність до врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку у процесі організації педагогічної взаємодії), *дидактичної* (вивчення перспективного педагогічного досвіду та адаптації його до умов сучасного дошкільного навчального закладу, аналізу педагогічних явищ та процесів, пояснення їх сутності, аргументуючи власну точку зору з позиції науки, аналізу та проектування й презентації конспектів фрагментів життєдіяльності дітей дошкільного віку, аналізу педагогічних ситуацій та формулювання педагогічних задач до них, накреслення шляхів їх вирішення, ефективності організації освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі, наукових підходів вивчення розвитку особистості, організації взаємодії з колегами та батьками вихованців), *рефлексивної* (здатність і готовність до особистісно-значущої позитивної мотивації професійно-педагогічної діяльності, творення власного педагогічного досвіду).

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА ТВОРЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тема 1. Професійний портрет сучасного вихователя дошкільного навчального закладу

Характеристика нинішнього стану розвитку дошкільної освіти. Роль вихователя у формуванні особистості дошкільника. Педагогічні цінності вихователя дітей дошкільного віку. Професійні функції вихователя дітей дошкільного віку, їх характеристика. Педагогічна компетентність та професійні компетенції сучасного вихователя дошкільного навчального закладу.

Тема 2. Педагогічна творчість та професійно-педагогічна майстерність вихователя

Педагогічна творчість як предмет педагогіки творчості. Базові поняття педагогічної творчості, їх характеристика. Педагогічна творчість і педагогічна майстерність вихователя. Педагогічна ситуація і педагогічна задача, їх місце в освітньому процесі дошкільного навчального закладу. Етапи розв'язання педагогічної задачі.

Тема 3. Педагогічна техніка як основа педагогічної творчості вихователя

Поняття «педагогічна техніка» в історичному розвитку. Сутність понять «техніка», «педагогічна техніка», «педагогічна техніка вихователя дошкільного навчального закладу», «психомічна техніка». Складники педагогічної техніки. Внутрішня техніка педагога. Способи керування психічним станом через вплив на емоційну, інтелектуальну та волюву сферу. Зовнішня техніка педагога, її елементи. Невербальна комунікація, характеристика її складників. Структура та особливості реалізації педагогічної техніки вихователя дошкільного навчального закладу.

Тема 4. Творчість як основа інноваційного досвіду вихователя, умова його вивчення та впровадження

Прогресивний (передовий) педагогічний досвід, його сутність, класифікація; характеристика окремих груп. Критерії використання прогресивного (передового) педагогічного досвіду; вивчення, узагальнення і впровадження в практику досягнень. Етапи вирощування досвіду. Особливості організації інноваційної діяльності в дошкільному навчальному закладі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ТВОРЧІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Тема 5. Культура спілкування вихователя дошкільного навчального закладу

Педагогічне спілкування, його особливості, функції. Професіональне і непрофесіональне спілкування вихователя. Усвідомлені та неусвідомлені впливи вихователя. Суб'єкт-суб'єктний характер педагогічного спілкування, його головні ознаки. Функціонально-рольове або особистісно орієнтоване спілкування. Структура педагогічного спілкування. Стилі ставлення вихователя до вихованців та стилі педагогічного спілкування. Бар'єри спілкування. Творчість у моделюванні педагогічної комунікації.

Тема 6. Психолого-педагогічні умови творчої взаємодії в педагогічному спілкуванні

Спілкування як найвищий сенс педагогічної діяльності. Комунікативність, її сутність, характеристика основних компонентів. Способи комунікативного впливу. Творчість у застосуванні вихователем переконань і навіювань у професійній діяльності. Соціальна перцепція, її сутність. Механізми взаєморозуміння та ефекти перцепції. Стратегії творчої взаємодії у спілкуванні як характеристика інтерактивного компонента педагогічної взаємодії.

Тема 7. Педагогічний вплив як основа педагогічної взаємодії. Стратегії і прийоми педагогічної взаємодії

Поняття про педагогічний вплив, методи та прийоми педагогічного впливу. Класифікація методів та прийомів педагогічного впливу, особливості їх використання в роботі з дошкільниками. Ключові операції педагогічного впливу. Педагогічна вимога як невід'ємний елемент педагогічного впливу. Види вимог, характеристика основних видів вимог. Умови використання методів та прийомів педагогічного впливу.

Тема 8. Міжособистісні стосунки у педагогічному колективі. Створення для творчості умов як основа сприятливого соціально-психологічного клімату та попередження педагогічних конфліктів

Соціально-психологічний клімат у педагогічному колективі. Вплив суперечностей між окремими вихователями і колективом на соціально-психологічний клімат у колективі. Конфлікти, їх види, характеристика. Причини виникнення конфліктних ситуацій у професійній діяльності працівників дошкільного навчального закладу. Функції конфліктів. Шляхи та ефективні методи розв'язання конфліктних ситуацій. Попередження конфліктів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	денна форма					Заочна форма			
	усього	у тому числі				усього	у тому числі		
		лекція	семінари	самостійна робота	МКР		лекція	семінари	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змістовий модуль 1. СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА ТВОРЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ									
Змістовий модуль I.									
Тема 1. Професійний портрет сучасного вихователя дошкільного навчального закладу		2	2	4				2	12
Тема 2. Педагогічна творчість та професійно-педагогічна майстерність вихователя		2	2	4			2		12
Тема 3. Педагогічна техніка як основа педагогічної творчості вихователя		2	-	5					12
Тема 4. Творчість як основа інноваційного досвіду вихователя, умова його вивчення та впровадження		2	2	5			2		12
Модульний контроль					2				
Разом за змістовим модулем 1	36	8	6	20	2	54	4	2	48
Змістовий модуль II. ТВОРЧІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ									
Тема 5. Культура спілкування вихователя дошкільного навчального закладу		2	-	5			2		12
Тема 6. Психолого-педагогічні умови творчої взаємодії в педагогічному спілкуванні		2	2	5				2	12
Тема 7. Педагогічний		2	2	4			2		12

вплив як основа творчої взаємодії. Стратегії і прийоми педагогічної взаємодії									
Тема 8. Міжособистісні стосунки у педагогічному колективі. Створення для творчості умов як основа сприятливого соціально-психологічного клімату та попередження педагогічних конфліктів.		2	2	4					12
Модульний контроль					2				
Разом за змістовим модулем 2	36	8	6	20	2	54	4	2	48
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Усього годин	72	16	12	40	4	108	8	4	96
Модуль 2									
Іспит	36								
Усього годин	108	16	12	40	4	108	8	4	96

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Педагогічна творчість у майстерності самопрезентації вихователя дітей дошкільного віку	2
2.	Творчість у реалізації психолого-педагогічних, фахово-методичних та спеціальних умінь вихователя	2
3.	Взаємозв'язок педагогічної та театральної діяльності	2
4.	Роль уваги, уваги та спостережливості в творчій педагогічній діяльності вихователя	2
5.	Техніка активного слухання вихователя дітей дошкільного віку	2
6.	Педагогічний такт та педагогічна етика у професійній діяльності вихователя	2

6. Самостійна робота

Змістовий модуль 1. СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА ТВОРЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ознайомитись із досвідом вихователя дошкільного навчального закладу і оформити інформаційну картку перспективного педагогічного досвіду:

№ з/п	Основні характеристики досвіду	Максимальна кількість балів за виконану роботу
1.	Назва досвіду, відомості про його автора (прізвище, ім'я, по батькові, освіта, педагогічний стаж, звання), місце роботи (номер, назва закладу дошкільної освіти), адресна спрямованість.	5 балів
2.	Актуальність	5 балів
3.	Провідна ідея	5 балів
4.	Технологія	5 балів
5.	Результативність	5 балів
6.	Теоретична і практична значущість	5 балів
7.	Презентація досвіду	10 балів
Усього:		40 балів

Змістовий модуль II. ТВОРЧІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Підготувати і презентувати фрагмент творчої суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя і дітей дошкільного віку в процесі однієї з форм їх життєдіяльності (форма життєдіяльності та вік дошкільника за вибором студента).

Поради щодо виконання: необхідно розробити режисуру свого спілкування з дітьми на засадах творчої діалогічної взаємодії вихователя з дітьми, визначити завдання і надзавдання своєї діяльності, засоби встановлення особистісного контакту, завоювання ініціативи у спілкуванні, розвитку діалогу з вихованцями, продумати смислові та емоційні акценти, тон, темпоритм спілкування, визначити оптимальну дистанцію спілкування, своє розміщення в приміщенні, обміркувати інструментовку спілкування (голос, мовлення, міміку, пантоміміку, пластику рухів).

Форма подання результатів виконаної роботи: для виконання завдання доцільно використовувати програми Microsoft Office (Microsoft Word, Microsoft PowerPoint); фрагмент роботи може бути представлений у вигляді відео, презентації, фотозвіту з коментарями та ін.

Критерії та шкала оцінювання

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Реалізація завдань Базового компонента дошкільної освіти.	5 балів
2.	Врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей.	5 балів
3.	Забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії, встановлення особистісного контакту.	5 балів
4.	Використання невербальної комунікації.	5 балів
5.	Культура мовлення.	5 балів
6.	Створення умов для стимулювання творчих можливостей дітей.	5 балів
7.	Презентація фрагменту роботи	10 балів
Усього:		40 балів

7. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. За джерелом інформації:

- словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція), пояснення, розповідь, бесіда;
- наочні: ілюстрація, демонстрація, використання комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація);
- практичні: вправи.

2. За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивний, дедуктивний, аналітичний, синтетичний.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивний, проблемного викладу, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з науковими джерелами, виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1. Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальна дискусія, пізнавальна гра, створення ситуації пізнавальної новизни, створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

2. Методи стимулювання обов'язку і відповідальності: роз'яснення значимості учіння, пред'явлення навчальних вимог, заохочення й осудження в учінні.

8. Методи контролю

Метод усного контролю, метод письмового контролю, метод тестового контролю, метод програмованого контролю, метод самоконтролю, модульні контрольні роботи.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									Макс. кільк. балів	Екз.	Сума
Форми роботи	Змістовий модуль I				Змістовий модуль II						
Лекції	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	8	40	100
	1	1	1	1	1	1	1	1			
Семінарські заняття	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	66			
Самостійна робота	40				40				80		
МКР	25				25				50		
ВСЬОГО – 204 б. РК – 3,4											

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка ECTS	Значення оцінки	Оцінка за шкалою Університету	За національною шкалою
A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками	90 – 100 балів	відмінно
B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок	82 – 89 балів	добре
C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	75 – 81 балів	
D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	69 – 74 балів	
E	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	60 – 68 балів	незадовільно
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання	35 – 59 балів	
F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	1 – 34 балів	

10. Методичне забезпечення

- опорні конспекти лекцій;
- мультимедійні презентації;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів.

11. Рекомендована література

Базова

1. Загородня Л. П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посіб. / Л. П. Загородня, С. А. Тітаренко. – Суми : Університетська книга, 2010. – 317 с. *
2. Педагогічна майстерність : Підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; За ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ex.ua/5074950> *
3. Педагогічна майстерність : Хрестоматія : Навч. посіб. / Упоряд. І. А. Зязюн, Н. Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін.; За ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища шк., 2006. – 606 с. : іл. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/147648/> *
4. Пихтіна Н. П. Педагогічна творчість : навч. посіб. / Н. П. Пихтіна. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – 175 с.**
5. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : Підручник / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/147940/> *

Допоміжна

1. Беленька Г. В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г. В. Беленька. – К. : Світич, 2006. – 304 с.**
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – К. : Вид. центр «Академія», 2006. – 256 с.**
3. Гиппенрейтер Ю. Б. Общаться с ребенком. Как? / Ю. Б. Гиппенрейтер. – М. : АСТ, 2008. – 138 с.**
4. Кан-Калик В. А. Педагогическое творчество / В. А. Кан-Калик, Н. Д. Никандров. – М. : Педагогика, 1999. – 144 с.**
5. Куземко Л. В. Сучасний стан підготовки вихователів до реалізації індивідуального підходу в роботі з дошкільниками Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (20 квітня 2011 р.). / Леся Валентинівна Куземко. – С. 80-83. ***

6. Кульчицкая Е. И. Сирень одаренности в саду творчества / Е. И. Кульчицкая, В. А. Моляко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 316 с.**
7. Машовець М. А. Вступ до спеціальності: дошкільна освіта. Модуль 2: навч. посіб. / М. А. Машовець, В. І. Дем'яненко. – 2-ге вид., допов. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 192 с.*
8. Станіславський К. С. Робота актора над собою / К. С. Станіславський; За ред. Ф. Гаєвської, перекл. Т. Ольховського. – К.: Мистецтво, 1953. – 672 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lib.ru/CULTURE/STANISLAWSKIJ/akter.txt> **
9. Філоненко М. Психологія спілкування: Навчальний посібник / М. Філоненко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.lib.nau.edu.ua/booksfornau/2008/Psiholog_spilk-Filonenko.pdf **

* – бібліотека Педагогічного інституту

** – бібліотека кафедри педагогіки та психології

*** – Інституційний репозиторій Київського університету імені Бориса

Грінченка